

საბადასახადო თავშესაფრები

ქვეყნის საფინანსო-ეკონომიკური განვითარების ძლიერი ბერეტი თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნაა. მათი არსებობა განპირობებულია მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებით, მხედველობაში მაქვს სამეურნეო ცხოვრების გლობალიზაცია და მისი ინტერნაციონალიზაცია, რაც იმას ნიშნავს, რომ მსოფლიო უფრო მეტად ხდება ერთიერთდამოკიდებული.

ვერც ერთი სახელმწიფო, რაგინდ ძლიერიც არ უნდა იყოს იგი, ვერ განვითარდება ზოგადსახელმწიფოებრივი კავშირების გარეშე. სწორედ თავისუფალი ეკონომიკური ზონები წარმოადგენს იმ ხიდს, რომელიც ეკონომიკურად აახლოებს ცალკეულ ქვეყნებს და რეგიონებს.

დღეისათვის მსოფლიოში 2000-მდე თავისუფალი ეკონომიკური ზონა მოქმედებს. თავისუფალი ეკონომიკური ზონა ქვეყნის ტერიტორიის ის ნაწილია, სადაც იქმნება ხელსაყრელი პირობები სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმის საფუძველზე სხვადასხვაგვარი საგარეო-ეკონომიკური ოპერაციებისათვის.

თავისუფალ ეკონომიკურ ზონების შექმნის მიზნები ხშირად ქვეყნის ეკონომიკურ, სოციალურ და ზოგჯერ პოლიტიკურ პირობებს უკავშირდება. განზოგადებული სახით ისინი შეიძლება შემდეგნაირად წარმოვიდგინოთ: **მოწინავე ტექნოლოგიის მოზიდვა; ეკონომიკის აქტივიზაცია უცხოური კაპიტალის მოზიდვის გზით; სავალუტო შენატანების მიღება და ამგვარად სავალუტო მარაგის ზრდა; შიდასამომხმარებლო ბაზრის გაჯერება; მოსახლეობის დასაქმების დონის ზრდა და სამუშაო ძალის ხარისხობრივი მდგომარეობის ამაღლება; ეკონომიკის მართვის**

სფეროში მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინება; დეპრესიული რეგიონების განვითარების დაჩქარება.

ყველა შემთხვევაში ცენტრალურ საკითხად რჩება უცხოური კაპიტალისა და უცხოური საწარმოების სტიმულირება. ამ მიზნით გამოიყენება ეკონომიკური და იურიდიული ზემოქმედების სხვადასხვა ზომები. იურიდიული ზომებიდან აღსანიშნავია სამართლებრივი გარანტიების შექმნა ინვესტორთათვის. თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში ინვესტორთა მოზიდვისათვის გამოიყენება სხვადასხვა სახის ეკონომიკური შეღავათები: შემცირებულია ან გაუქმებულია ექსპორტ-იმპორტის ტარიფები, გათვალისწინებულია საგადასახადო შეღავათები, მოქმედებს საგარეო-სავაჭრო ოპერაციის განხორციელების გამარტივებული წესი. მნიშვნელოვანია ფინანსური შეღავათებიც, სუბსიდიები, რომლებიც ეძლევათ ფირმებს. გამარტივებულია საწარმოთა რეგისტრაციის, უცხოელ მოქალაქეთა მიმოსვლის პროცედურები.

აღნიშნული შეღავათების გამო მოგების ნორმა ხშირ შემთხვევაში 30-35%-ის ფარგლებში მერყეობს.

ტერიტორიას, სადაც თავისუფალი ზონა ყალიბდება, წარედგინებათ სათანადო მო-

ნელი სასაკია,

თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ასოცირებული პროფესორი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

თხოვნებიც: ტერიტორიისათვის დამახასიათებელი უნდა იყოს:

- ხელსაყრელი სატრანსპორტო-გეოგრაფიული მდებარეობა საგარეო და საშინაო ბაზრის მიმართ, განვითარებული სატრანსპორტო კომუნიკაციების არსებობა;

- განვითარებული საწარმოო პოტენციალი, საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურა;

- მნიშვნელოვანი ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი (ფერადი ლითონები, ტყის რესურსები და სხვ.).

მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, ტერიტორიის სასაზღვრო მდებარეობაც საზღვარგარეთის ქვეყნების მიმართ, აგრეთვე, ზღვაზე გასასვლელი.

თავისუფალი ეკონომიკური ზონები პირველად აშშ-ში შეიქმნა 1934 წელს საგარეო ვაჭრობის ზონის სახით. საგარეო-სავაჭრო საქმიანობის გააქტიურებისათვის გათვალისწინებული იყო შეღავათები საბაჟო გადასახადებზე – კერძოდ, ავტომობილების დეტალებისა და კომპონენტების იმპორტზე. საგარეო ვაჭრობის ზონად გადაიქცა საწყობები, აეროპორტები.

1957 წელს თავისუფალი ზონა ჩამოყალიბდა ირლანდიაში 15 ჰა მიწის ფართობზე (ცენტრი-აეროპორტი „შენონი“), მიზანი 300 ახალი სამუშაო ადგილის

შექმნა იყო. მისი განვითარება რამდენიმე ეტაპად მიმდინარეობდა. მათ თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენებით დაიწეს წარმოების ორგანიზაცია. შემდეგ შექმნეს ტექნოპოლისი ისევე უცხოური კაპიტალის მოზიდვით. სწორედ მან გადააქცია ირლანდიის დასავლეთი ნაწილი მზარდ სამრეწველო ცენტრად, სადაც იქმნება ახალი სამრეწველო პროდუქცია, კერძოდ, ელექტრონიკა, სანავიგაციო და სააეროდრომო მოწყობილობები. თავისუფალმა ეკონომიკურმა ზონამ ირლანდია გადააქცია თანამედროვე მრეწველობის კერად. ირლანდიის ეს ისტორია ქვეყნის ჩამორჩენილობის ლიკვიდაციის საინტერესო მაგალითია.

1982 წელს ინგლისში აეროპორტ „დოგ-აილენდში“ შეიქმნა კიდევ ერთი თავისუფალი ეკონომიკური ზონა (ფართობი 2000 ჰა). ამ პროგრამით მოხიდულ იქნა 1 მლრდ ფუნტ სტერლინგზე მეტი.

1967 წელს ბრაზილიაში შეიქმნა თავისუფალი სამრეწველო ზონა – „მინაუსის თავისუფალი ზონის სამრეწველო ოლქი“ (ფართობი 3.6 მლნ კვ/კმ), ზონის შექმნის მიზანი იყო სამრეწველო წარმოების განვითარების სტიმულირება. პროექტმა ბრაზილიის ეკონომიკის გაჯანსაღებას შეუწყო ხელი. თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ბირთვს წარმოადგენდა 30 სანედლეულო და სათბობ-ენერგეტიკული საწარმო, რომელთა პროდუქციაც ბრაზილიაში მოიხმარებოდა.

იქმნებოდა სამეცნიერო-ტექნიკური ხასიათის ზონებიც. 1973 წელს აშშ-ში 84 ასეთი ზონა ფუნქციონირებდა, დასაქმებული იყო 142 ათასი ადამიანი და 45 ათასი მეცნიერი. „Silikon-Vele“ („სილიკონური ველი“) აწარმოებდა გამოთვლელი მანქანების და კომპიუტერების მსოფლიო წარმოების 20%.

შეიძლება ითქვას, რომ თავისუფალმა ეკონომიკურმა ზონებმა განვლეს „გზა“ საწყობიდან და სატრანზიტო ზონიდან საექსპორტო-საწარმოო ზონებამდე. მსოფლიო გამოცდილება ადასტურებს, რომ საექსპორტო ზონების არარსებობის შემთხვევა-

ში ქვეყნებიდან საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი იზრდება წელიწადში 7%-ის ოდენობით, ხოლო არსებობის შემთხვევაში კი 20%-ით.

მსოფლიოში გავრცელებულია სერვისული თავისუფალი ზონებიც ოფშორული ზონების სახით. მათ „საგადასახადო ოაზისებსაც“ უწოდებენ. ოფშორული ცენტრები ფუნქციონირებს კუნძულოვან ტერიტორიებზე, რომელთაგან აღსანიშნავია ანტილიის, ბაგამის, ბერმუდის, ვირჯინიის, კაიმანოვის, ბარბადოსის, კეიპროსის კუნძულები და ა.შ.

საგადასახადო შეღავათები, მნიშვნელოვანი თავისუფლება, სავალუტო კონტროლის არარსებობა, ნებისმიერ ვალუტაში ოპერაციების განხორციელების შესაძლებლობა, ფინანსური პროცესების ანონიმურობა და სხვა. აი, არასრული სია იმ შეღავათებისა, რომლებიც მაგნიტივით იზიდავს ეკონომიკურ სუბიექტებს. ირლანდიისა და ლიბერიის ოფშორულ ზონებში გადასახადების ამოღება არ წარმოებს. შვეიცარიაში გადასახადები ძალიან დაბალია. ლიხტენშტეინის, ანტილიის კუნძულების და პანამის ზონებში ფირმების რეგისტრაციისას გადასახადის ერთიანი თანხა

(პაუშალური გადასახადი). ასეთ ზონებში ეკონომიკური სუბიექტები იხდიან სარეგისტრაციო ყოველწლიურ შენატანებს, საბანკო, სადაზღვევო, სატრასტო საქმიანობის ლიცენზიებზე მოსაკრებლებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ თუ ირლანდიაში და შვეიცარიაში ოფშორულ კომპანიებს მოეთხოვებათ მინიმალური ბუღალტრული აღრიცხვა, ანტილიის კუნძულებზე, ლიბერიაში, პანამასა და ლიხტენშტეინში ასეთი მოთხოვნა საერთოდ არ არსებობს.

ბუნებრივია, საქართველოს საინვესტიციო შესაძლებლობების დეფიციტი განაპირობებს მსოფლიო გამოცდილების გამოყენებას.

ჩვენთან, კერძოდ ბათუმში, თავისუფალ ეკონომიკურ ზონას თავისი ისტორია გააჩნია. აჭარა გეოპოლიტიკური მდებარეობით ყოველთვის იქცეოდა ევროპისა და აზიის დიდ სახელმწიფოთა ყურადღებას. სწორედ ინგლისისა და რუსეთის ინტერესთა დაპირისპირებამ წარმოშვა ბათუმში თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ერთ-ერთი ფორმა - „პორტო ფრანკო“ (თავისუფალი პორტი). იდეა პირველად ინგლისის ხელისუფლებას გაუჩნდა, შემდეგ კი, 1878 წლის ბერლინის კონგრესის გადაწყვეტილე-

ბით რეალობად იქცა. ბერლინის კონგრესის გადაწყვეტილებით ევროპის ქვეყნებმა მნიშვნელოვან შედეგს მიაღწიეს. ბათუმის პორტი ღია იყო მათი გემებისათვის. მართალია, – „პორტო ფრანკო“-მ მხოლოდ რვა წელი იარსება, მაგრამ მან ბევრი რამ გააკეთა ბათუმის ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის. ბათუმი სიდიდითა და მნიშვნელობით მეორე საპორტო ქალაქი გახდა შავ ზღვაზე, ხოლო მრეწველობითა და ვაჭრობით- მესამე ქალაქი ამიერკავკასიაში.

არაბული კომპანია „RAK investment Authority“ ს.ს. „ფოთის საზღვაო პორტის“ 51% მფლობელი გახდა. იგივე კომპანია ფოთის პორტის მიმდებარე მიწის ნაკვეთის (300 ჰა) მფლობელიცაა. 4 წლის მანძილზე ამ კომპანიის მიერ პროექტით მოხიდული იქნება 200 მლნ აშშ დოლარი და შეიქმნება 20 ათასი სამუშაო ადგილი. პროექტით გათვალისწინებულია, აგრეთვე, ახალი საზღვაო პორტის მშენებლობაც.

ახალი პორტის მშენებლობამ, ძველის მოდერნიზაციამ,

თავისუფალ ინდუსტრიულ ზონამ მომავალში უნდა გაზარდოს ტვირთის გადატანა 35-40 მლნ ტონამდე. (2007 წ. ფოთის პორტი ამუშავებდა 7.7 მლნ ტონა ტვირთს).

აღნიშნულ პროექტში მონაწილეობა უნდა მიიღოს საპორტო პოლდინგმა – Dubai World ქ. დუბაის.

საქართველოში ფოთის ტერიტორიაზე თავისუფალი ეკონომიკური ზონის შექმნის შესახებ შეთანხმება მიღწეულ იქნა 2007 წლის თებერვალში.

არაბეთის კომპანიას გადაეცა ფოთის მოქმედი პორტის და

მიმდებარე ტერიტორია 49 წლის ვადით. თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ტერიტორიაზე ამოქმედდება 500-მდე საწარმო. ისინი ისარგებლებენ ყველაზე შედარებითიანი ეკონომიკური პირობებით საქართველოს ტერიტორიაზე.

დაშვებულია გამოყენებულ იქნას ნებისმიერი ვალუტა. პროექტით აკრძალულია იარაღის, ქიმიური და მომწამლაკი ნივთიერებების, ბირთვული მასალების წარმოება და რელიზაცია.

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების მსოფლიო პრაქტიკის განხილვა გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ:

თავისუფალი ეკონომიკური ზონა ცალკეული ტერიტორიების და რეგიონების განვითარების ძალზე ქმედითი მიმართულებაა. თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნა ორიენტირებულია ძირითადად კონკრეტული პრიორიტეტული ეკონომიკური ამოცანების გადაწყვეტაზე და სტრატეგიული პროგრამებისა და პროექტების რეალიზაციას ისახავენ მიზნად.

თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებს სასაზღვრო მდებარეობა აქვთ, ფლობენ განვითარებულ სატრანსპორტო, საწარმოო და სოციალურ ინფრასტრუქტურას.

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ჩამოყალიბებას სჭირდება კონსტრუქციული კონცეპტუალური საფუძველი და სათანადო საკანონმდებლო ბაზა.

ANNOTATION

TAX REFUGE

Neli Sesadze

In article it is analyzed saved up (including negative) world and domestic experience of creation of free economic zones In article is

estimated possibilities and prospects of creation and development of free economic zones in our country.